

งูใหญ่กับหญิงสาว

ไก่อ่องขันยาว ผสมเสียงกระซิบพูดคุย ครกกระเดื่องที่ทุบลงบนเมล็ดข้าวเปลือกดังตุบตุบ เป็นสัญญาณต้อนรับเช้าวันใหม่ วาพอลุกขึ้นนั่งพับผ้าห่มวางลงบนหมอน หันไปมองน้องสาวยังนอนห่มผ้าม้วนกับตัวจนแน่นดวงตาพริ้มหลับสนิทอย่างสบายอารมณ์ เธอจึงมุดมุ้งออกไปข้างนอก

กิวัดรยามเขารออยู่มากที่นอกชาน ลำต้นกล้วยวางแอบทางด้านหนึ่งใกล้บันได เธอจัดแจงนั่งลงบนเก้าอี้ไม้ตัวเตี้ยมือเรียวจับมีดเริ่มลงมือหั่นหยวกกล้วยเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยวางกองไว้ข้างตัวจนพอใจ จึงกอบทั้งกองลงในถังข้างตัวตกร้าข้าวใส่น้ำแล้วใช้ไม้ไผ่ซีกหนึ่งคนให้ผสมเข้ากัน ก่อนจะลุกขึ้นหิ้วถังข้าวเดินลงไปที่หลังบ้าน หมุดอยสีดาสองตัวส่งเสียงร้องทักเจ้าของ หลังจากเทอาหารลงในรางไม้ไผ่เธอมองมันกินอย่างมูมมาม พลังคิดในใจเจ้าหมูพวกนี้อาจจะเป็นญาติกับหมูป่าจริงๆ อย่างที่พี่ชายจากหมู่บ้านลิกเข้าไปในป่าเล่าให้ฟังว่า ช่วงฤดูผสมพันธุ์จะมีหมูป่าแอบเข้าหาหมู่บ้านของชาวบ้าน ออกมาจากป่าลึกเส้นสะเมิงโนนเลย

บางทีเธอจะชวนพวกเยาวชนมาตามดูเรื่องนี้เพื่อจะมีเรื่องไปเล่าเวลามีเวทีถอดบทเรียนวิถีชาติพันธุ์ที่เธอต้องเข้าร่วมมาตลอดระยะเวลาสิบปีนี้ บ้านเราโชคดีที่มีตำนานให้เล่าสู่กันฟังเยอะครอบครัวแรกที่มาถึงเพราะต้องหนีการปล้นหมู่บ้าน เส้นทางแถบนี้เป็นทางผ่านของพวกขนยาเสพติด ยายทวดของวาพอพี่หน่อจ้อหนีมากับปู่ทวดซึ่งได้ขึ้นเป็นฮีโร่หรือผู้นำหมู่บ้าน ทวดไม่อยู่แล้ว ยายทวดก็ไม่สบาย เมื่อวานได้ต้มเหล้าไว้เรียบริ้อยเพื่อทำพิธีเป็นสูตรลับที่ตกทอดมาในครอบครัว เอนิกถึงก่อนแป้งสีขาวถูกνωดคลึงเสียงกลมมนขนาดเท่ากำปั้นเด็กวางเรียงบนกระจาดด้วยระยะห่างพอมือช่องว่างไม่ให้ติดกัน พี่สาว หลานและตัววาพอจะมานั่งล้อมวงมือสามคู่จับขอบกระจาดจากนั้นร้องเพลงพร้อมกับหมุนกระจาดไปตามเข็มนาฬิกาสามรอบ

มา อวิ อวิ มา แคร แคร้ พล่อ เดอะ เกอะ ที อะ แม่ ซอ เพะ โอะ โอ มา แคร แคร้

(ทำอ่อย ๆ ทำเร็ว ๆ ให้หวานเหมือนอ้อย ก่อนที่ไก่อตัวผู้จะขัน ทำเร็ว ๆ)

เพลงบทนี้เป็นเพลงที่ถ่ายทอดมาในครอบครัว นางสาวสอนพี่สาวมา หลังจากพี่สาวแต่งงานก็มาสอนวาพอต่อเพราะเพลงนี้ต้องเป็นสาวโสดเท่านั้นที่จะร้องได้ หลังจากร้องเพลงหมุนกระจาดแล้ว จึงยกไปไว้บนชั้นไม้เหนือเตาไฟเป็นการตากให้แห้งยิ่งนานเท่าไรก็ยิ่งดี แล้วเจ้าก่อนแป้งพวกนี้แหละที่จะนำไปต้มได้ ข้าวหมกชั้นดีเอาไว้ทำพิธีและรับแขก บางครั้งก็ขาย ใครใครต่างก็ว่าสูตรบ้านเธออร่อยไม่เหมือนใคร และเจ้าแป้งกระจาดนั้นคงได้นำมาใช้ต้มเหล้าสำหรับพิธีมัดมือหลังจากเกี่ยวข้าวเก็บเข้ายุ้งหมดแล้ว

ไก่และเหล่าต้ม สำคัญสำหรับบ้านที่ยังนับถือผี เมื่อเจ็บป่วยมักจะทำพิธีเพื่อเซ่นไหว้ขอให้บรรพบุรุษช่วยหรือฝีกโทษหากเราทำการล่วงเกินไป เมื่อพื้หน่อจ้อไม่สบาย ทั้งครอบครัวตายาย พ่อกับแม่ พวกกันไปทำพิธีที่ต้นสะตือที่เชื่อว่ามีวิญญาณของคนคนนั้นอยู่ ต้นไม้เก่าแก่ยืนต้นสูงโดดเดี่ยว ไร่ไผ่อยู่ตรงข้างห้องน้ำฉาบปูน จนไม่แน่ใจว่ามันยังมีจิตวิญญาณหลงเหลืออยู่ข้างในหรือไม่ พวกอาสาสมัครในเมืองมาสร้างไว้ในโรงเรียน ถ้าพวกเขารู้ว่ามันคือต้นอะไรจะกลัวกันไหมนะเธอเองก็สงสัย

แต่พวกเขาอาจจะชอบเรื่องลึกลับ กลุ่มนักศึกษาที่มาฟังเรื่องเล่าของหมู่บ้านจะชอบเรื่องที่ว่า ก่อนที่บรรพบุรุษของวาทองจะมาตั้งรกราก แถบนี้เป็นชุมชนร้างของชาวลัวะ มีเรื่องเล่าถึงนักรบหัวขาดที่เดินถือดาบไปทั่ว รอบ ๆ นี้ยังมีสุสานสองสามแห่ง พวกผู้ใหญ่เองก็เล่าว่าที่โรงเรียนเป็นสุสานเอาไว้ฝังสัตว์เลื้อย จนบ้านอื่นเรียกบ้านนี้ว่าตาหม้อข้าคิหรือหมู่บ้านผี ปกาเกอญอเราเองก็มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับป้อมีปอเทอ เมืองคู่ขนานของชาวลัวะแล บางครั้งจะเจอพวกเขาในป่าชาวลัวะแลจะออกมาหาในป่ามีอีกโลกหนึ่งที่สามารถข้ามไปได้หรือเปล่านะ วาทองอยากเจอป้อมีปอเทอ บางทีเธอจะสอบถามพวกเขาแต่คนรุ่นใหม่ ๆ ไม่ค่อยได้เจอแล้ว มีเพียงเรื่องเล่าที่ส่งต่อกันมาว่าจะเจอบริเวณป่าลึกเข้าดงไปไกล ๆ บางทีการที่ป่าน้อยลงประตูเชื่อมต่ออาจหายไป นี่อาจจะเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของหมู่บ้านในป่าที่เวลาเธอไปเล่าจะมีผู้ฟังที่สนใจมาก โดยเฉพาะคนจากในเมือง

ครอบครัวของเธอได้สืบทอดวัฒนธรรมต่อมาเรื่อย ๆ นอกจากเป็นเพลงของหัวหน้าหมู่บ้านคนแรก ยังเป็นหลานสาวของผู้รู้หรือที่เขาเรียกกันว่าปราชญ์ชาวบ้าน ต้องเดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมปกาเกอญอที่ทางสมาคมจะจัดให้ไปตั้งแต่อยู่ชั้นประถมจนตอนนี้อายุสิบแปดปี เธอรับหน้าที่เป็นแกนนำเยาวชนเป็นตัวแทนชุมชนในการออกไปแสดงความคิดเห็น จนรู้สึกว่หน้าที่นี้บนไหล่สองข้างมันหนักอึ้งขึ้นเรื่อย ๆ อยากจะใช้ชีวิตวัยรุ่นแต่ก็ต้องเป็นตัวอย่างให้น้อง ๆ ในชุมชนด้วย แต่ยังไงเธอก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับน้อง ๆ รุ่นใหม่จะทำตัวเป็นป่าแก่ก็เสียชื่อเสียงที่พิเศษที่สร้างคนสองวัฒนธรรม ถึงเธอจะไม่ได้เรียนต่อในระบบ แต่โซเซียลมีเดียแอปพลิเคชันไหนก็ใช้เป็นได้ระดับหนึ่งแหละ เธอคิด ขณะมองน้อง ๆ เต็มประกอบเพลงลงโซเซียลที่วัยรุ่นกำลังนิยมอยู่ในรั้วหมู่นเวียนขณะที่ไปหาพื้นที่สำหรับการถ่ายวิดีโอการเก็บข้าวใหม่เพื่อมาตำข้าวเม่าสำหรับกินด้วยกัน คินนี่พร้อมกับเล่านิทาน

และแน่นอนเธอเป็นผู้ประสานงานหลักเวลาจะมีคนเข้ามาจัดกิจกรรมกับชุมชน รถกระบะของตาหื้อขับเข้ามาจอดในโรงเรียน เธอให้เพื่อนลงไปรับพี่ ๆ ที่จะมาทำกิจกรรมในโรงเรียน ช่วงเกี่ยวข้าวแบบนี้พวกเยาวชนคงมาร่วมได้น้อย เธอจะต้องไปหาสถานที่จัดเตรียมกับเจ้าของไร่ คิดเส้นทางเดินทางไกลที่จะให้ได้ภาพที่สวยงาม บ้านนี้ยังมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่มากนอกจากจะตั้งอยู่ในเขตอุทยานที่เปลี่ยนแปลงสิ่งใดไม่ได้มาก บ้านมอวาคีได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 สิงหาคม 2553 มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร

วัฒนธรรมปกากะญอในโรงเรียน จากใช้หลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนกับหลักสูตรวิถี วัฒนธรรมตอนนี้ตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อจะได้มาบริหารจัดการเอง มีคุณครู 3 คน ดูแล ประถมศึกษาปีที่ 1- 6 คุณครูพี่เลี้ยงสำหรับเด็กเล็กและวาทที่รับหน้าที่เป็นรุ่นพี่ที่จะมาช่วยพัฒนา กลุ่มเยาวชนของชุมชน ร่วมกับสมาคมที่ให้ทุนสนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะ ทางด้านการศึกษา นักเรียนถึงแม้จะเรียน ๆ เล่น ๆ แต่ก็ไปสอบเข้าเรียนต่อกันได้ จะมีก็แต่บางคน ที่บอกว่าสอบไม่ได้เพราะไม่มีดินสอ ดินสอที่รับบริจาคมาเหลาจนหมดแท่งก็ยังใช้ไม่ได้คอยจะหักจน หมดเวลาทำข้อสอบ

แสงตะวันยามเย็นอ่อนแรง ที่ตั้งของโรงเรียนเป็นตำแหน่งที่สูงที่สุดทางเหนือของหมู่บ้าน เรอมองข้ามรั้วโรงเรียนไปเห็นยอดเขารางเลื่อนอยู่ท่ามกลางหมอกเมฆที่ลอยต่ำมีฉากหน้าเป็นท้องทุ่ง และกลุ่มบ้านที่สร้างจากไม้ไผ่ ดวงอาทิตย์คล้อยต่ำลงทุกที หลังจากพูดคุยถึงแผนงาน วาทอนำทีม เด็กรุ่นกลางที่ไม่ได้ไปเกี่ยวข้าว มาสนใจมองลอบเลียงเคียงถามตั้งแต่เข้าไปช่วยไปหาท่อนฟืนและ เตรียมสถานที่ เด็กผู้ใหญ่แต่กางเดินหาท่อนไม้ท่อนซุงรอบ ๆ บริเวณมากองไว้รวมกัน แก้อ้อไม้ตัว ยาวจากโรงอาหารแปดตัวถูกยกมาเรียงเป็นวงกลม หมู่บ้านยังคงเงียบสงบมีกลุ่มควันลอยอ้อยอิ่ง ขึ้นสู่ท้องฟ้า ไฟกองใหญ่จุดขึ้นที่ลานดินของโรงเรียนบนลานหน้าอาคารเรียน แม้ว่าปีนี้เสไฟฟ้าจะ เดินสายเข้ามาถึงหมู่บ้าน แต่ความมืดมิดไม่ได้จืดจางลงเลย อาจจะเป็นเพราะจุดที่ตั้งที่อยู่โดดเดี่ยว หันหน้าเข้าหาบ้านเรือนสองข้างทางที่ก็ไม่ได้เปิดไฟแต่อย่างใด

ทีมงานที่มาจัดกิจกรรมถอดบทเรียนกับเยาวชน เริ่มเดินมาถามว่าจะมีคนมาเข้าร่วมหรือไม่ เธอเองก็เริ่มกังวล การนัดหมายวันนี้คงต้องรอจนได้เวลาเหมาะพวกเยาวชนที่ได้พักจากการไปเอา แรงเกี่ยวข้าวคงจะมาพร้อมเพรียง แต่แล้วเสียงพูดคุยหัวเราะหยอกล้อดังมาจากทางสัญจรสาย เดียวจากหมู่บ้านที่พุ่งตรงเข้าสู่ประตูของโรงเรียน

วาทชวนหมีตุ่เพื่อนในกลุ่มเยาวชนที่ไปทำงานที่รีสอร์ทกลับมาช่วยกิจกรรมนี้ เสียงดีด เตหน้าเครื่องดนตรีของปกากะญอขับกล่อมพร้อมเสียงขับร้องของวาทเพื่อดึงดูดให้น้อง ๆ มา นั่งรวมวง ก่อนจะเริ่มกิจกรรมพูดคุยถอดบทเรียน

หน่อฉ่าตฺรู หน่อฉ่าตฺรู - ลอหมา ลอหมาชื้อโย- กลีเต่อแซชอ เต่อเอาะโอ- กลีเต่อแซชอ เต่อ เอาะโล เลเล

(หน่อฉ่าตฺรู เจ้าหายไปในเมือง บนดอยร้างเสียงครกตำข้าว ไม้ตัวผู้เศร้าอาลัย ไม่มีเสียงขัน แล้ว...)

หน่อฉ่าตฺรู หญิงสาวปกากะญอที่มาพร้อมเสียงครกตำข้าวในทุก ๆ เช้า วันหนึ่งมีการ ปรากฏตัวของงูใหญ่เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้หน่อฉ่าตฺรูตกใจหนีหายไป จากนั้นทุกคนในหมู่บ้านก็ไม่

พบหน่อฉ่าตู่ อีกทั้งเสียงครกตำข้าวก็หายไปพร้อมกับเธอ ผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนบอกว่า ฐใหญ่คือถนนที่ตัดผ่านเข้าสู่หมู่บ้าน บ้างก็ว่าเป็นเทคโนโลยีที่เข้ามาอย่างอินเทอร์เน็ต สัญญาณโทรศัพท์ สายไฟจากเสาไฟฟ้า

ขณะที่วาทกำลังอธิบายถึงกิจกรรมระดมสมองจากนิทาน เพื่อดูว่ากลุ่มเยาวชนคิดเห็นอย่างไรกับนิทานเรื่องหน่อฉ่าตู่ สำหรับเธอ เธอคิดว่าหน่อฉ่าตู่อาจจะแค่ตกใจใหญ่ ตกใจกับสิ่งแปลกปลอมที่เข้ามาในนิทานที่ถ่ายทอดมาหลายเรื่องสอนในสิ่งที่ให้ทำและห้าม บางทีนิทานอาจจะบอกว่าเด็กรุ่นใหม่เจอสัตว์ป่าก็กลัวแล้วเพราะไปอยู่ไปเรียนในเมือง กลับมาบ้านก็ตำข้าวฝัดข้าวไม่เป็น เธอคิดว่าไม่ฝัดที่น้อง ๆ จะอยากเป็นคนเมือง ทำงานในเมือง ตัวเธอเองทุ่มเทให้กับงานเผยแพร่วัฒนธรรมเพราะโตมาในครอบครัวของผู้รู้ และยังเป็นหลานของแม่เฒ่าหน่อจ้อ เธอสนุกกับการเดินทางไปเข้าร่วมประชุมพบปะแลกเปลี่ยนการทำงานเพื่อชุมชนกับเพื่อน ๆ ต่างชาติพันธุ์ แต่มันมีค่าใช้จ่ายมากเกินไป ค่าน้ำมันรถที่ต้องใช้เดินทาง ถนนสายนี้ยาวไกลและต้องใช้กำลังกายใจเยอะ การสืบทอดวัฒนธรรมไม่ใช่แค่การตื่นเข้ามาตำข้าวฝัดข้าวให้คนอื่นดู บางทีวิถีชีวิตแบบเก่าอาจจะใช้ไม่ได้แล้ว หลายชุมชนมีสินค้าของตัวเองทั้งกาแฟ ผ้าขนแกะ แหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม ที่สำคัญเธอเห็นชุมชนเหล่านั้นมีคนรุ่นใหม่ที่เข้มแข็ง ถ้าจะทำให้เข้ากับยุคสมัยเธอคนเดียวสู้ไม่ไหว ตอนนี้น้องสาวจะจบ ป.6 แล้ว เธอต้องหาเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย พ่อห้ามไว้ไม่ให้ไปรับจ้างในเมือง แต่แม่อยากให้ไป ที่สำคัญคือพี่หน่อจ้อขอให้เธออยู่ต่อเพื่อช่วยชุมชน

เยาวชนมาร่วมกิจกรรมกันมากกว่าสามสิบคน น้องๆตั้งใจตอบคำถามและร่วมกิจกรรมจนวาทพอใจ

“หน่อฉ่าตู่ไปไหน ไปทำอะไร ไปนานแค่ไหนและจะกลับมาหมู่บ้าน หรือไม่ เมื่อกลับมาแล้วจะทำอะไร”

หน่อฉ่าตู่ไปทำงานครับ...

หน่อฉ่าตู่ไปเรียนต่อ...

หน่อฉ่าตู่จะกลับมาแน่นอน...

กลับมาบ้านมาเป็นผู้นำเยาวชน...

หน่อฉ่าตู่ไปทำงานเก็บขยะ...

เสียงตอบคำถามดังออกมาเรื่อย ๆ พี่ที่ถ่ายคลิปก็พยายามถ่ายภาพ เพื่อนที่มาด้วยก็ช่วยส่องไฟ บางทีภาพพวกเราในเงาแสงวูบวาบจากการเผาไหม้กองฟืนคงดูได้อารมณ์ดีในสายตาของพวกเขา พี่ ๆ ที่มาจัดกิจกรรม วาทดีใจที่เห็นเยาวชนรุ่นใหม่ยังเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น กลุ่มน้องผู้ชายยังหยิบกีตาร์มาร้องเพลงหลายเพลงเป็นที่ถูกใจกันทุกคน

หลังทำกิจกรรมพี่คนหนึ่งเดินมาหาแล้วบอกว่าคืนนี้ประมาณสองทุ่ม จะมีฝนดาวตกกลุ่มดาวคนคู่ในเพจกลุ่มดูดาวบอกว่าจะมีดาวตกลงมาหนึ่งร้อยห้าสิบดวงต่อชั่วโมง พวกพี่เขาตื่นเต้น

และตั้งใจว่าจะต้องนอนดูฝนดาวตกบนสนามของโรงเรียนให้ได้ วาพอได้แต่สงสัยที่ที่มีแสงสว่างแบบในเมืองจะมีมุมมืดให้มองดวงดาวได้ไหมนะ แต่เธอก็ยังไม่เคยเห็นฝนดาวตกบางที่เธออาจจะอธิษฐานได้หลายข้อ แค่คิดว่าพอก็อ้าปากหาหวอดออกมาและคิดถึงกองผ้าห่มอุ่น ๆ ที่บ้าน รุ่งไปคว้าผ้าทอผืนใหญ่ที่ใช้ประดับซุ้มจัดกิจกรรมมาคล้องก้นห่มคลุมทั้งตัว แล้วลงไปนอนบนเสื่อเรียงรายข้าง ๆ คนอื่น พลังสงสัยว่าควรจะไปทางไหนเป็นพิเศษหรือเปล่า

“โน่น ๆ ตรงนั้น ตกแล้ว ๆ ” วาพอหันไปมองตามเสียงและนิ้วชี้ของพี่ที่นอนถัดไปจากเธอ

เด็กสาวตั้งใจยิ่งขึ้น เงยหน้าสอดสายสายตากวาดไปทั่ว จนหันไปทางที่ตั้งของดอยน้อยทางห้อยบ้านใหม่ไกลออกไปสักสามกิโลเมตร เธอเห็นแสงสีแดงสว่างวาบขึ้นเพียงชั่วพริบตา ก่อนดับหายไปในพริบตา เมื่อพยายามจ้องมองไปยังจุดนั้นก็ไม่ได้เห็นแล้ว กำลังสงสัยเสียงคนอื่น ๆ เริ่มโอดครวญกับความหนาวเพราะไม่ได้เตรียมอุปกรณ์กันหนาวอะไรเลยสำหรับค่ำคืนนี้ แล้วมันก็เย็นเกินกว่าที่จะนอนตากน้ำค้างเงยหน้าจ้องมองท้องฟ้า เมื่อได้เห็นดาวตกกันคนละดวงก็คิดว่าภารกิจสำเร็จชวนกันแยกย้ายเข้าที่นอน

เช้าวันใหม่แยกอีกทีก็ขึ้นมาในชุมชน วาพอรับงานประสานงานและนำกิจกรรมชุมชนเต็มตัวนาข้าวของเธอยกให้สมาชิกคนอื่นไปทำกิน ปีนี้เธอเองก็ไม่ได้ไปใช้แรงเกี่ยวข้าวให้เพื่อนบ้าน เพราะมีกิจกรรมเข้ามาหลายอย่าง กิจกรรมของชุมชนก็ยังคงขับเคลื่อนต่อไป ยังต้องหาคนรุ่นใหม่มาสืบทอดต้องสร้างให้กลุ่มให้แข็งแรง โรงเรียนชุมชนของเราเปิดมากกว่า 30 ปี ต้องการความช่วยเหลือในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง คราวนี้ต้องการพัฒนาผ้าทอได้ยีนว่าเขาจะมาสอนใช้วัฒนธรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน มีกลุ่มแม่บ้านกับเยาวชนนี้แหละที่พอจะลงแรงได้ ทุกคนจึงตกลงใจจะเปิดห้องเรียนฝึนผ้าปักกาเกอะญอ ได้เรียนรู้เรื่องการนำเปลือกไม้ ใบไม้ วัสดุที่หาได้ให้สีสันทมาใช้ประโยชน์การเลือกโทนสีที่เป็นที่นิยมของตลาด ออกแบบลวดลาย และอาจจะไปได้ไกลถึงการขาย

ในขณะที่ทุกคนกำลังสนุกกับการผสมสีย้อมเส้นด้าย หญิงสาวคนหนึ่งเดินเข้ามาในโรงเรียน เธอแต่งชุดกระโปรงทรงกระสอบที่เรียกว่าชุดเซวาสีขาวปักลายสีแดงสวมผ้าโพกหัวสีขาวปักลายเดียวกับชุด สวมสร้อยคอที่ร้อยจากลูกเดือยย้อมสีสดใสหลายเส้นบนลำคอ เป็นชุดเต็มยศเหมือนจะไปร่วมงานพิธีที่บ้านไหน เธอเดินเข้ามาพร้อมรอยยิ้มกว้าง

“เธอคือวาพอใช้ไหม ฉันหน่อจำตอ...”

หน่อจำตอชื่อเหมือนหญิงสาวในนิทาน เธอบอกว่าเมื่อคืนมีการพูดถึงเธอ แบบที่ไม่เคยมีมาก่อนหลายสิบปี ถึงสามสิบหกครั้ง ตรงกับความเชื่อเรื่องขวัญที่ผูกโยงกับธรรมชาติ ห้าขวัญอยู่ในตัวเราและอีกสามสิบเอ็ดขวัญอยู่ในสรรพสิ่งรอบตัว ในวงรอบกองไฟคืนนั้นประกอบด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ ครบสี่ธาตุ พลังในคืนนั้นทำให้เธอต้องย้อนกลับมาทั้ง ๆ ที่กำลังเดินทางไปทำธุระสำคัญอยู่

เธอบอกว่าเดินทางผ่านดอยน้อยภูเขารูปกรวยที่ตั้งอยู่อีกห่อมบ้านที่เชื่อว่าเคยเป็นชุมชนเก่า วาพองงนงกับสิ่งที่เธอเล่า

“หน่อฉ่าตรู เธอมาทำอะไร”

“ฉันเดินทางไปทุกที่เพื่อรวบรวมบางอย่าง เมื่อยี่สิบปีก่อนฉันมาที่นี่แล้ว ดูเหมือนว่าที่นี่จะเปลี่ยนไปมาก” หน่อฉ่าตรูมองไปที่อาคารเรียนสีส้มอ่อนหลายหลังในพื้นที่ เธอจำได้ว่ามันเคยมีแค่แท่งสีเหลี่ยมยาว ๆ ตั้งอยู่บนสนามหญ้าตอนเธอมาคราวก่อน จากนั้นจึงมองไปที่วงหน้าขาวของวาพอที่แต่งแต้มด้วยสีสันทิ้งเปลือกตา พวงแก้มและริมฝีปาก สีชูดเซวาที่วาพอสวมก็เป็นสีออกน้ำตาลชมพูเหมือนเปลือกไม้ชนิดหนึ่ง เธอมองอย่างสนใจ

หน่อฉ่าตรูมาร่วมวงเรียนรู้เรื่องการเลือกสีมาย้อมเส้นด้ายจากใบไม้เปลือกไม้ที่เรามีในชุมชน เธอไม่เข้าใจทำไมจะต้องมีสีมากมายขนาดนั้น แค่มีสีขาว ดำและแดงก็น่าจะพอ วาพอพยายามอธิบายให้เธอเข้าใจถึงแนวทางใหม่ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้วยการตลาดโดยใช้เศรษฐกิจชุมชนเป็นฐาน ไม่ว่าจะการออกแบบเจดสีในการย้อมด้ายเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่เข้าถึงตลาดได้ในวงกว้าง ไม่แน่อาจจะมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพราะที่บ้านมอวาคีเองมีน้ำตกส่วนตัวเล็ก ๆ ที่ต้องเดินเข้าไปในป่าได้ศึกษาธรรมชาติอย่างสมบูรณ์

หลายวันที่หน่อฉ่าตรูอยู่ในหมู่บ้านเพื่อเข้านอกออกในบ้านต่าง ๆ เพื่อดูการเปลี่ยนแปลง เธอบอกว่าเธอเดินทางไปที่ต่าง ๆ บ้านมอวาคีก็ดีแต่เธอไม่ชอบเสาไฟและสายไฟที่ระโยงระยางที่ติดก็แห้งแล้งในหน้าร้อนเพาะปลูกอะไรไม่ได้ ไร่หมุนเวียนที่เคยมีเจ็ดแปลงก็ทำกินแบบเดิมไม่ได้ เธอจะออกเดินทางไปอีกหน่อยเผื่อว่าจะเจอที่ที่ดีกว่านี้

“หน่อฉ่าตรู เธอเดินทางไปไหนมาบ้างแล้ว”

“ฉันไปในที่ที่หนาวมีแต่น้ำเป็นสีขาวแข็ง ๆ ไปในที่ที่ร้อนจนดินแห้งเป็นผุยผง ฉันเดินทางทั้งกลางวันกลางคืน เจอคนที่เป็นคนเผ่าเราแต่อยู่ไกลโพ้นออกไป”

“แล้วในนิทานบอกว่าเธอหายไปเพราะตกใจงูใหญ่”

“มูโย่เป็นเทพแห่งท้องฟ้า เขาชอบมาวิ่งเล่นกับฉัน ถ้าเธอเชื่อว่าเขามี เธอก็จะได้เห็นเขา”

วาพอยังคงสงสัยเทพเจ้าแห่งสรรพสิ่งที่ย้ายเล้ามีจริงหรือ ถึงเธอจะทำงานชุมชนมานานแต่เธอก็ยังไม่เคยเห็นอะไรที่ว่าแบบนั้น แล้วที่ที่หน่อฉ่าตรูไปจะมีที่ใดหรือไม่ที่พวกเขาจะย้ายถิ่นฐานไปใช้ชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินทองและคนภายนอก ในเวลาที่ต่าง ๆ เธอได้ยินได้ฟังว่าทุกบ้านมีปัญหาเรื่องเหมือน ๆ กัน แล้วหน่อฉ่าตรูเธอตามหาอะไรอยู่นะ หรือจะมีที่ที่ดีกว่าโลกที่เธออยู่ตอนนี้จริง ๆ หรือว่าเธอเพียงหาที่วิ่งเล่นกับมูโย่เทพเจ้าของเธอ

เมื่อครบเจ็ดวันหน่อฉ่าตรูมาลาวาพอเพื่อออกเดินทางต่อไปต่อ วาพอจึงขอไปส่ง พวกเขาเดินเข้าป่าลึกไปตรงบริเวณที่เป็นแคลอหรือสุสาน ตรงลานกว้างที่ถูกโอบล้อมด้วยรากต้นไม้ใหญ่พันกันเหมือนปราการกันสายตาไว้ มีเนินดินหลุมศพมากมายกระจายตัวอยู่ พื้นที่ระหว่างหลุมดินเหล่านั้น

เต็มไปด้วยต้นหญ้าและเศษหินระเกะระกะ มีไม้แกะสลักเป็นรูปคนและสัญลักษณ์แปลกตาวางพียงอยู่รอบเนินฝั่งศพแต่ละกอง ต้นไม้ใหญ่สองต้นที่ดูจะมีอายุผ่านกาลเวลามายาวนานยืนเคียงคู่แผ่กิ่งก้านสาขารกครึ้ม ตรงกลางระหว่างซุ้มต้นไม้ มีศาลไม้หลังเล็กสูงจากพื้นประมาณห้าสิบเซนติเมตร ทั้งสองคนเดินเข้าไปดูเห็นเครื่องใช้ดินเผามากมายวางอยู่ในหิ้งไม้นั้น แต่ละอันดูไม่สมบูรณ์แต่किनแต่ดูก็รู้ว่า เป็นของโบราณ

“ฉันเคยอยู่ตรงนี้ ฉันเจอความลับบางอย่าง”

หน่อฉ่าตรูกระซิบบอกความลับอันเหลือเชื่อ เธอจูงมือวาพอให้เดินตามเข้าไปในโถงถ้าบรรพบุรุษเชื่อว่าดอยน้อยเป็นที่อยู่อาศัยของเทวดาที่ได้รับคำสั่งจากเทวดาผู้ปกครองสวรรค์ให้ลงมาอยู่บนดินเพื่อปกป้องรักษาชาวบ้านที่อยู่ในป่าในดอย ทุกวันพระจะมีลำแสงสีทองพุ่งจากปล่องดอยขึ้นสู่สวรรค์เพื่อรายงานว่าพวกเขาอยู่เย็นสุขสงบดี บางคนก็เชื่อว่าลำแสงที่พุ่งขึ้นเพื่อบูชาพระพุทธรเจ้าบนสวรรค์ บางคนก็เห็นเป็นลำแสงสีแดงแล้วแต่คนจะเห็น

วาพอเดินตามหน่อฉ่าตรูเข้าไปในถ้ำสุโถงหลักของดอยน้อย บนผนังถ้ำมีภาพเขียนลูกน้ำเต้ามีรูปคนที่ถูกขีดเขียนจากหินวาดเขียนเรียงแถวอยู่

“ไปกับฉันสิวาพอ ไปบ้านที่ดีที่สุดของพวกเขา” เสียงผีเฝ้าคนทำให้วาพอหันไปมองหญิงสาวชายหนุ่มหนึ่งคู่เดินหายเข้าไปในถ้ำ วาพอมองอย่างสนใจ ชายร่างสูงถือดาบเล่มใหญ่เดินผ่านไป ในหลืบถ้ำ ก่อนจะหายไป วาพอมองอย่างไม่เข้าใจ

“เธอเป็นชาวปอมีปอเทอหรือเปล่า” หน่อฉ่าตรูหันมายิ้มแทนคำตอบ

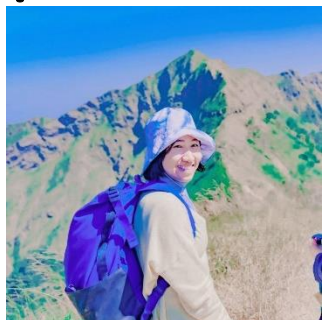
“โลกนี้ไม่ใช่มีเฝ้าพันธุ์เดียวที่ได้ครอบครอง เมื่อเธอเชื่อและศรัทธาในธรรมชาติรอบตัว สิ่งสัมผัสได้คือความมหัศจรรย์ บรรพบุรุษของพวกเขาถึงสอนให้เคารพสรรพสิ่งรอบตัว”

ก่อนที่จะตอบอะไรเสียงเหมือนไม้ท่อนใหญ่ถูกลากไปมาดังสะท้อนก้องในโถงถ้ำ ก่อนที่ร่างของงูยักษ์ ที่ลำตัวยาวจนมองไม่เห็นส่วนหางเผยตัวออกมา เกล็ดใหญ่กว่าฝ่ามือสีดำเข้มเป็นมันเงาลูกตาทั้งคู่แดงใสดุจดั่งจ้องมองไปที่หน่อฉ่าตรู

“เขาตามมาหาฉันแล้ว แล้วฉันจะกลับมาเอาคำตอบนะวาพอ”

หน่อฉ่าตรูหันมายิ้มโบกมือให้วาพอก่อนจะกระโดดเข้าไปในภาพน้ำเต้าบนผนังถ้ำ งูใหญ่ตัวนั้นเลื้อยหายตามหลังไป

ผู้เขียน

สาริศา พรหมพจนารถ

เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิดแต่ก็มีความหลากหลายในสายเลือด หลงใหลในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ รู้สึกว่าความแตกต่างมันเป็นเสน่ห์

แรงบันดาลใจ มุมมอง หรือสิ่งที่ต้องการนำเสนอ

สิ่งที่ตนเองชอบคือฟังเรื่องเล่า โดยเฉพาะเรื่องราวคติชนที่แฝงไปด้วยความเชื่อ คำสอนที่ลุ่มลึกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น มันทำให้เรารู้สึกได้ถึงความรู้มรดยในภูมิปัญญาเหล่านั้น อยากให้ทุกคนได้มองเห็นแง่มุมที่งดงามของความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ความรู้สึกหรือมุมมองในการเขียนหลังจากเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมโครงการวรรณกรรมสนาม

งานเรื่องสั้นทำให้เราได้เลือกเสนอประเด็นในแง่มุมที่แหลมคมขึ้นและถ่ายทอดอย่างกระชับเท่าที่เราจะสามารถทำได้ ต้องขอขอบคุณศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรเป็นอย่างมากที่ทำให้ได้ก้าวข้ามขีดความสามารถของตัวเองในการทำงานที่แปลกใหม่และอาจจะมีประโยชน์ในการถ่ายทอดเรื่องราวของคนร่วมสังคม